

4. Доклад експертів по результатам засідання робочої групи по вопросу: Механизмы внесудебного урегулирования споров (ВУС) с акцентом на следующие вопросы: уголовное восстановительное правосудие и процедура медиации в гражданском процессе г. Страсбург, 26 сентября 2016 года. – Режим доступу: <https://rm.coe.int/1680700fd3>.
5. Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціальнопедагогічний аспект: навч.-метод. Посібник. Київ: ФОП Стеценко В.В, 2016. 192 с.

Ханик-Посполітак Роксолана Юрїївна

кандидат юридичних наук, доцент

завідувачка кафедри приватного права

Національного університету «Києво-Могилянська академія»

БІЗНЕС-ОМБУДСМЕН ЯК НАЙКРАЩИЙ ПРИКЛАД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ОМБУДСМЕНА В УКРАЇНІ

В Україні майже тридцять років йде пошук оптимальних та ефективних механізмів позасудового вирішення спорів, які у світовій практиці прийнято називати альтернативні способи вирішення спорів (alternative dispute resolutions). Особливу увагу цьому процесу почали приділяти після внесення змін до Конституції України 2016 р., де у ст. 124 закріплено, що «законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору». [1] Однак, слід констатувати, що на даний час таких випадків будь-яким законом не передбачено.

Незважаючи на зазначене вище, на практиці учасники конфлікту починають все частіше звертатися до існуючих в Україні способів альтернативного вирішення спорів (надалі – АВС), а саме третейського судочинства, медіації та омбудсмена.

Саме інституту омбудсмена як АВС приділяють увагу міжнародні партнери України. Зокрема, Європейський банк реконструкції та розвитку свого часу виступив ініціатором заснування інституту бізнес-омбудсмена.

Як відомо, точкою відліку в історичній хронології створення бізнес-омбудсмена в Україні є 2013 рік. Саме тоді ЄБРР виступив з антикорупційною ініціативою на високому рівні та припустив, що майбутні інвестиції в економіку країни залежатимуть від прогресу в боротьбі корупцією. [2,с. 2] Законом України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» від 14 жовтня 2014 р. було передбачено створення інституту бізнес-омбудсмена, який представлятиме інтереси бізнесу в Уряді України, та встановлення за його участю на постійній основі діалогу з бізнесом для підвищення рівня обізнаності про ризики корупції та наявні рішення для приватного сектору, отримання порад від бізнесу щодо реформування відповідного законодавства (господарського законодавства, законодавства про бухгалтерський облік та аудит, податкового законодавства, законодавства про здійснення державних закупівель та іншого законодавства, що стосується приватного сектору) з метою обмеження можливостей корупції.[3]

Офіційно ж офіс бізнес-омбудсмена розпочав свою роботу у листопаді 2014 р. після підписання [Меморандумом про взаєморозуміння щодо підтримання української антикорупційної ініціативи від 12 травня 2014 р.](#) [4], укладеним між Кабінетом Міністрів України, Європейським банком реконструкції та розвитку, Організацією економічного співробітництва та розвитку, Американською торгівельною палатою в Україні, Європейською Бізнес Асоціацією, Федерацією роботодавців України, Торгово-промисловою палатою України та Українським союзом промисловців і підприємців.

Саме інститут бізнес-омбудсмена, на нашу думку, можна даний час вважати одним з найкращих і найуспішніших прикладів АВС в Україні. Як видно з офіційної сторінки Ради бізнес-омбудсмена кількість звернень до цієї установи для вирішення конфліктів щороку зростає і складає на даний час 8646 скарг¹. Роки функціонування Ради бізнес-омбудсмена показують, що вона перетворилася на надійну установу в очах громадськості. [2, с. 13]

¹ Офіційна сторінка Ради бізнес-омбудсмена - <https://boi.org.ua/>

Рада бізнес-омбудсмена, яка створена і успішно працює в Україні, є достатньо класичним прикладом інституту омбудсмена, який існує в багатьох країнах світу, наприклад США, Грузії, Австралії тощо [5].

Українська інституція бізнес-омбудсмена є структурованою та відповідає багатьом міжнародним підходам щодо побудови такої інституції, зокрема принципам Механізму звітності на високому рівні (High Level Reporting Mechanism HLRM) [2, с. 2].

Незважаючи, на різні види омбудсменів, що можуть створюватися, спільними ознаками інституту омбудсмена є функціонування на постійній основі, незалежність, надання допомоги у вирішенні конфлікту безкоштовно, поєднання при вирішенні конфліктів процедур медіації та третейського судочинства. Концептуально омбудсмен – це, як правило, посадова особа, яка зазвичай призначається урядом, який розслідує скарги (зазвичай подані приватними громадянами) на бізнес, фінансові установи чи урядові відомства чи інші державні установи та намагається вирішити виниклі конфлікти чи проблеми, посередництвом або даючи рекомендації. [6, с. 237]

Саме цим притаманним ознакам відповідає інститут бізнес-омбудсмена в Україні. Рада бізнес-омбудсмена в Україні це постійно діючий орган, це особа, яка виконує функції медіатора між органами державної влади та представниками бізнес-кіл. Подати скаргу до бізнес-омбудсмена можуть лише юридичні особи або фізичні особи-підприємці на дії або бездіяльність органів державної влади, зокрема: Державної фіскальної служби України, Міністерства юстиції України, Київської міськадміністрації (тобто справи, які входять до юрисдикції адміністративних судів). Процедура звернення до бізнес-омбудсмена є зручною та простою, оскільки скаргу можна подати поштою або онлайн. Звернення та розгляд скарг є безкоштовним. Строки розгляду скарг до 90 днів.

Інститут бізнес-омбудсмена поміж інших видів інститутів омбудсмена (страховий омбудсмен, енергетичний омбудсмен тощо) має найбільші перспективи мати повноцінне правове регулювання своєї діяльності. У Верховній

Раді України зареєстровано проект Закону України «Про Установу бізнес-омбудсмена в Україні» (реєстраційний номер 3607 від 05.06.2020 р.). [7] Це не перший законопроект. Однак маємо сподівання, що він успішно буде підтриманий у стінах парламенту України.

Отже, успішний семирічний приклад функціонування бізнес-омбудсмена може слугувати прикладом для створення аналогічних видів омбудсменів в інших сферах де виникають конфлікти, наприклад, фінансовий ринок. Проте, доцільним та вкрай необхідним, в першу чергу на рівні закону, є створення правового підґрунтя для діяльності будь-якого інституту омбудсмена у тому числі бізнес-омбудсмена.

Список використаної літератури

1. Конституція України (в редакції від 03.09.2016 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (останнє звернення 24.03.2021 р.)
2. The EBRD's Investment Climate Support Activities Case study: Business Ombudsman Institution in Ukraine/ EBRD evaluation department. – 2018. – 25 р.
3. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» //Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 46, ст.2047. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#Text> (останнє звернення 24.03.2021 р.)
4. Memorandum of Understanding for the Ukrainian Anti-Corruption Initiative. URL: <https://www.ebrd.com/downloads/news/mou-ukraine-aci.pdf>
5. Чістякова, І. М. Інститут бізнес-омбудсмена в Україні та світі: історико-правовий аспект / І. М. Чістякова, І. Б. Кривдіна // Інтелігенція і влада. Сер. Історія : громад.-політ. наук. зб.- Одеса : Екологія. - 2017. - Вип. 37. - С. 123-137.
6. Альтернативне вирішення спорів: підруч. //за заг. ред. Ю.Д. Притики – Київ: ВД «Дакор». 2021. – 436 с.
7. Проект Закону України «Про Установу бізнес-омбудсмена в Україні» (реєстраційний номер 3607 від 05.06.2020). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69055

Цал-Цалко Юлія Юліївна,

кандидат юридичних наук, доцент,